

Köpek ve kedilerde bazı anormal davranışlar

Yasin ŞEN¹, Fatih ATASOY²

¹ Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Ankara.

² Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Zootekni Anabilim Dalı, Ankara.

Geliş Tarihi / Received: 05.02.2014, Kabul Tarihi / Accepted: 10.04.2014

Özet: Pet hayvanları olarak özellikle köpek ve kediler tercih edilmektedir. Köpek ve kedilerde, hayvana bağılı (kalıtsal, hormonal ve yaş gibi) faktörlerin yanı sıra insana bağılı faktörler ve uygun olmayan çevre koşulları da anormal davranışlara neden olabilmektedir. Köpek davranışları, köpek sahiplerinin davranışlarını kontrol altına almalarıyla büyük ölçüde kontrol edilebildiği halde kediler de bu durum kedilere sağlanan çevre koşulları da dikkate alınarak sağlanabilir. Bu derlemede, köpek ve kedilerde bazı anormal davranışlar ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Köpek, kedi, anormal davranışlar

Some abnormal behaviors in dogs and cats

Summary: Dogs and cats especially are preferred as a pet animal. In dogs and cats, depending on the animal (hereditary, hormonal, and age) factors as well as human-related factors and improper environmental conditions can cause abnormal behaviors. Dog behaviors, dog owners take control of their behavior can be controlled to a large extent, but cat behaviours can be controlled by cat owners take control of their behavior and taking into account the environmental conditions. In this paper, solutions and some abnormal behaviors of dogs and cats were reviewed.

Key words: Dog, cat, abnormal behaviors

GİRİŞ

Bireyin çevresel ya da psikolojik uyarımlara karşı kas hareketleri gibi görülebilen ya da salgı bezlerindeki değişiklikler gibi görülemeyen aktivitelerin toplamı, davranış olarak tanımlanır [18].

Köpek ve kediler, insanlara karşı uyumlu davranışları, ev hayatına uyum sağlamaları ve insanlara dost olmaları gibi nedenlerle pet hayvanları olarak özellikle tercih edilmektedir. Bununla birlikte insanlar tarafından kötü muameleye maruz kalmaları, uygun olmayan çevre şartlarında barınmaları ve dövüş gibi yasa dışı amaçlar için yetiştirilmeleri durumunda, bu hayvanlarda anormal davranışlar fazlaca görülmektedir.

Köpeklerde görülen saldırganlık gibi anormal davranışlar çevreye ve canlılara zarar vermektedir. Bu anormal davranışlara karşı önlem alınmadığı takdirde, diğer canlıların yanı sıra sahibine de zarar verebilmektedir. Örneğin diğer köpeklere saldırma eğiliminde olan bir köpeğe karşı ilk önlem tasma ve ağızlıksız dışarıya çıkarılmamasıdır [2].

Köpeklerde anormal davranışlara sıkça rastlanmaktadır. Nitekim 350 Amerikalı köpek sahibinden %25'i köpeklerinin davranışlarından memnun olmadıklarını belirtmişlerdir [23]. Edinburg'ta, 50 köpek üzerinde yapılan çalışmada, bu köpeklerin %20'sinde saldırganlık tespit edilmiştir [17]. Ayrıca Avustralya Brisbane Üniversitesinin davranış konusunda çalışmalar yürütülen kliniğinde yapılan bir araştırmada, köpek saldırısı sonucu meydana gelen 223 vakadan 87'sinin (%39) ciddi yaralanmalar şeklinde olduğu bildirilmiştir [6]. Bazen daha sıradan anormal davranışlar bile hayvan sahiplerini rahatsız etmektedir. Köpeğin ziyaretçilerden aşırı derecede heyecanlanması ya da evde dışkı veya idrarını yapması örnek olarak verilebilir.

Kedi sahipleri için bu problemler daha azdır. Gözlemlere göre bir kedi sahibi, kedisinin yemek kabından yemeğini almaya kalkarsa kedi tepki göstermemekte ama aynı uygulamayı bir köpek sahibi yaparsa, bazı köpek ırkları (cocker gibi) yemek eğitimi almamış ise sahibine saldırabilmektedir [17]. Bazı köpekler özellikle lezzetli yemekleri yavrulardan bile kıskanıp saldırabilmektedir.

Köpekler ve kediler sosyal hayvanlar olup işaretle vasıtasıyla iletişim kurarlar. Diğer taraftan insanlarla olan sosyal ilişkilerde, bazen insanların normal beklentileri ile köpek ve kedilerin içgüdüsel olarak beklentileri arasında farklılıklar vardır. Bazı sosyal davranışlar insan davranışlarından o kadar farklıdır ki anlamının sezgiyle anlaşılması mümkün değildir. Örneğin sahibinin dizinde sakin bir şekilde oturan bir kedinin ortada hiçbir sebep yokken aniden aşağıya atlayıp kaçması, sahibin kendini biraz olsun reddedilmiş hissi verebilir. Oysa bu gibi davranışlar normal karşılanmalıdır.

1970'lerden sonra köpek ve kedilerin anormal davranışları konusunda çalışan hayvan davranış uzmanlarının sayısı oldukça artmıştır. Son yıllarda da anormal davranışlar için tedavi yöntemleri geliştirilmiştir. Hayvanların öğrenme yetenekleri ile ilgili yapılan deneysel çalışma sonuçlarının sahaya uygulanabileceğinin mümkün olduğuna dikkat çekilmiştir [22].

Bu derleme köpek ve kedilerde önemli anormal davranışlar belirterek, hayvan sahiplerinin hayvanlarıyla iletişim kurmasını kolaylaştırmak amacıyla yapılmıştır.

Köpek ve kedilerde en çok görülen anormal davranışlar

1. Köpek

1.1. Saldırganlık

Farklı düzeylerdeki saldırganlık davranışı canlıların doğasında mevcut olan içgüdüsel davranışlar olarak mütalaa edilebilir. Ancak aşırıya kaçan saldırganlık diğer canlılara ve çevreye zarar verecek boyutlara ulaşırsa ciddi tedbirlerin alınması gerekir.

Saldırganlık genellikle, saldırı ve savunma amaçlı olmak üzere iki şekilde incelenebilir.

Saldırı amaçlı saldırganlık

Bu saldırganlık daha çok besin, barınak, yer ve eş bulma gibi durumlarda ortaya çıkmakta ve imkânları bu kaynaklarda sürekli kontrol altında tutmak için devam etmektedir. Statü ilişkili saldırı (dominantlık), erkekler arası saldırı (intermale), av güdülü saldırı (predatory) bu grubun altında yer almaktadır [3, 4, 8, 12].

Statü ilişkili saldırı: Bir sosyal grup üyesine (insan ya da köpek) karşı yapılır. Normal olarak vücut pozisyonunu ayarlayarak tehdit etme, saldırmaya da boyun eğme ve vazgeçme şeklinde olur.

Bir köpeğin ağrının etkisine gösterdiği reaksiyon, onun dominantlık özelliğine sahip olup olmadığına dair bir gösterge olabilir.

Köpeklerde yanlış anlaşılabilen davranışlar arasında dominantlık ilişkisi sıkça gözlenmektedir. Sahibinin köpeğini okşaması, tüylerini tarakla tarması, onu azarlaması ya da dinlendiği yerden onu uzaklaştırması gibi liderlik özelliklerine uygun olmayan bir tarzda davranması (dominantlık rolüne karşı bir hareket) çeşitli problemlere neden olabilmektedir [18].

Erkekler arası saldırı (intermale): Daha çok testosteron hormonunun fazla salgılanmasına bağlı olarak ortaya çıkan bir davranış şeklidir [6].

Av güdülü saldırı (predatory): Bu davranış şekli içgüdüsel olup harekete indeksli bir davranıştır. Köpek ve kediler hareket eden cisimlere ve canlılara karşı saldırıya geçebilir. Bu davranış şekli doğal hayatta avlanma yeteneğinin gelişmesi sonucu ortaya çıkan bir davranıştır [3].

İdiopatik öfke saldırısı (idiopathic rage): Bu tür saldırgan davranışların sebebi tam olarak bilinmemekle birlikte genetik bozukluklardan kaynaklanan bir davranış bozukluğu olduğu tahmin edilmektedir. Bu davranış köpekler arasında çok yaygın olmamakla birlikte özellikle de çocuk ve yaşlılarda travmatik olaylara neden olmaktadır. Çünkü bu tip davranış gösteren köpekler herhangi bir sebep olmadan karşıdaki kişilere saldırmaktadır [5,9].

Savunma amaçlı saldırganlık

Bu saldırganlık türünde, algılanan tehdide karşı bir savunma isteği söz konusudur. Korku kaynaklı saldırı (fear-induced), ağrı nedenli saldırı (pain induced), alan korumaya yönelik saldırı (territorial), içgüdüsel saldırı (maternal) bu grubun altında değerlendirilmektedir [3, 4, 8, 12].

Korku kaynaklı saldırı (fear-induced): Bu saldırı biçimi genellikle hayvanın kaçması mümkün olmayan durumlarda hem erkek hem de dişi köpeklerde gözlenmektedir [3,4].

Ağrı nedenli saldırı (pain induced): Köpekler herhangi bir ağrı ve acı hissi duyduklarında, özellikle tedavi amaçlı kliniklere götürülen hayvanlara ağrı oluşturan bir uygulama yapıldığında ortaya çıkmaktadır [3, 4].

Alan korumaya yönelik saldırı (territorial): Köpekler yaşadıkları alanların çevresini idrarla işaretleyerek sınırları çizerler. Bu alan yaşadığı ve yuvasının olduğu bölge olabildiği gibi sahibinin evi, bahçesi ve çiftliği de olabilir. Köpekler bu alana girmeye çalışan insan dâhil diğer canlıları düşman olarak kabul ederler. Genellikle saldırıya geçmeden uyarı mahiyetinde havlarlar veya hırlarlar. Bazen farkında olmadan veya uyarıya aldırılmadan bu bölgeye giren insanlar bu tip saldırılara maruz kalabilirler. Bu olay daha çok çocuk, yaşlı ziyaretçiler ile postacı ve elektrik-su sayaç okuyucuları gibi görevlilerin başına gelmektedir [3,4].

İçgüdüsel saldırı (maternal): Annelik içgüdüsünden kaynaklanan bir saldırı şekli olup, genel olarak yavruları koruma amacı gütmektedir [19].

1.2. Çevreye zarar verici davranışlar

Köpek bu davranışı daha çok sahibinin yokluğunda göstermektedir. Özellikle köpek ile sahibi arasındaki bağ çok güçlü olması ve zamanın çoğunda beraber olmalarında görülmektedir. Ayrıca sahibi tarafından terk edilerek büyük bir travma geçiren köpeklerde de sık görülmektedir [13].

Bu tür davranış gösteren köpeklere karşı önlem alınmadığı takdirde çevredeki eşyalarda büyük zararlar oluşabilir. Bu yer ev, araba veya bahçe olabilir [19].

1.3. Kaprofaji

Kaprofaji hayvanın kendi dışkısını yeme anlamına gelmektedir. Domuz ve tavşanda sindirim olayını tamamlayan fizyolojik bir davranıştır. Köpeklerde ise anormal bir davranış olup sergilenmesi özellikle ev ve bahçe köpeklerinde arzu edilmemektedir [19].

Kaprofaji nedenleri arasında; anne köpeğin yuvayı temiz tutma çabası, yavru köpeğin besin deneme merakı, açlık, ilgi çekme isteği, uzun süre kapalı ve dar ortamda tutulması, anemi ve sindirim bozukluğu gibi rahatsızlıklar ve dengesiz beslenme, bu davranışa eğilim oluşturan faktörlerdendir [19].

2. Kedi

2.1. Belirlenen yer dışına işeme veya dışkılama

Ev kedilerinde tuvalet kabı dışına idrar veya dışkılamak sık karşılaşılan anormal davranışlardan biridir [21].

Kedilerde alan işaretleme amacıyla püskürtülen idrar ile normal ürinsasyon arasındaki farkı bilmek gerekir. İdrarıyla işaret bırakma davranışı, idrarın çok küçük miktarlarda yapılmasıdır. Kedilerin genellikle karakteristik bir duruşları vardır ve zemin üzerine püskürtme şeklinde idrarlarını yaparlar. Normal işeme davranışında ise kedi bir çömelme duruşuyla birlikte çok fazla miktarlarda idrarı bırakmaktadır.

Belirlenen yer dışına işeme veya dışkılama davranışı sağlık problemleri, tuvalet kabıyla ilgili problemler ve stres'ten kaynaklanabilir [21].

2.2. İdrarla işaretleme

Kedi sürekli olarak çevreye idrar püskürtüyorsa bu anormal bir davranıştır. Bu olayın daha çok stres kaynaklı olduğu bilinmektedir. Alan korumaya yönelik olarak yapıldığında ise normal bir davranış sayılmaktadır. Bu olayın çoğunlukla erkek kedilerde görülmesi kısırlaştırmanın bir önleme seçeneği olabileceğini düşündürmektedir. Ancak bu olay kısırlaştırılmış erkek kedilerde görüldüğü gibi dişilerde de görülmektedir [17].

Bu davranışın evde kedi sayısının artması, yabancı kedi ve insanların eve katılması ile arttığı bildirilmiştir [17].

2.3. Yün (kumaş) emme

Yün emme davranışı, yün emmenin yanı sıra kumaş ve plastik gibi değişik materyallerin emilmesi ve çiğnenmesini de kapsamaktadır.

Yün emme davranışının gelişmesine katkıda bulunduğu öne sürülen faktörler arasında erken süten kesim, ayrılık endişesi ve hatalı besleme metotları yer almaktadır [19].

2.4. Saldırganlık

Aileyi (**maternal**) ve bölgesini korumak (**territorial**), çiftleşmek (**intermale**) ve avlanmak (**predatory**) gibi doğal hayatta ortaya çıkan yaşamsal faaliyetlerin sürdürülebilmesi amacıyla davranışlar ev

yaşamında da içgüdüsel olarak sürdürülebilir. Normalde az görülen bu davranışlar bazı durumlarda artmaktadır. Nedeni ise ağrı ve korku kaynaklı veya statü ilişkili olabilir.

Kediler bu tip davranış içerisinde olduklarında düzenli olarak izlenmesi ve hangi durumlarda saldırgan davranışlar gösterdiğinin belirlenmesi gerekir. Kedinin insanlara karşı gösterdiği saldırganlık ise genellikle oyun amaçlı veya yönlendirilme ile gerçekleşmektedir.

Ayrıca fare yakalamak için yetiştirilen kedilerin bazen evdeki farelerle beraber süs kuşlarını da öldürmesi, sahipleri tarafından kediye karşı sert tepkilere neden olmaktadır [21].

Anormal davranışların görülme sıklığı

Köpek ve kedilerde anormal davranışlar farklı sıklıkta görülmektedir. Nitekim köpeklerde görülen saldırganlık davranışı ile ilgili yapılan bir çalışmada; toplam 87 köpek kullanılmış olup, bir köpek birden fazla saldırı gerçekleştirdiğinden oluşan örnek sayısı 114 olmuştur. Bu köpeklerden 36'sı (%31.6) statü ilişkili; 33'ü (%29) alan korumaya yönelik (territorial); 14'ü (%12.3) av güdülü (predatory); yine 14'ü (%12.3) erkekler arası (intermale); 9'u (%7.9) içgüdüsel (maternal); 7'si (%6) korku kaynaklı (fear-induced); ve 1'i (%0.9) idiopatik öfke (idiopathic rage) amaç saldırı vakası gerçekleştirdiği görülmüştür [6].

Anormal davranışların nedenleri

1. Kalıtsal faktörler

Genel davranış özellikleri olarak kabul edilen sinirlilik ve hiperaktivite gibi özellikler kalıtsal olabilir. Pointer ırkı köpeklerde seleksiyonla sinirli ve sakin olmak üzere 2 hat geliştirilmiş olup bunların deneysel testlerde önemli derecede farklı davranışlar sergiledikleri gözlenmiştir [14]. Belirli ırklarda anormal davranışların daha fazla görülmesi, bunların kalıtsal olabileceği düşüncesini güçlendirmektedir. Örnek olarak Siyam kedilerinin örgüleri çiğneme ya da emme davranışı eğilimi ve Border Collilerin insanların el hareketlerine korku ile karışık bir reaksiyon göstermesi verilebilir [17].

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de genetik olarak tehlikeli ve saldırı

gan sayılan Pitbull Terrier, Japanese Tosa, Dogo Argentino, Fila Brasileiro gibi köpek ırklarını üretmek, sahiplenmek, ülkeye girişi ve satışı yasaklanmıştır [1].

Anormal davranışları önlemek için, öncelikle köpek ve kedi seçiminde, genetik olarak anormal davranış eğiliminde olanların seçilmemesi gerekir. Uygun bir köpeğin seçimine yardımcı olmak için köpek ırklarının davranış profillerini gösteren bir tablo yayımlanmıştır [9]. Ancak belirli görevleri liyakatıyla yerine getirmesi için de bazı köpeklerin anormal olarak kabul edilen bazı davranış özelliğine de sahip olması gerekmektedir. Örnek olarak bekçilik ya da koruma için yetiştirilen köpeklerin gerektiğinde saldırma özelliğine de sahip olması gerekmektedir.

2. Cinsiyet faktörü

Belirli anormal davranışlar erkek cinsiyette daha fazla görülür. Örneğin köpekler ve insanlara karşı üstünlük kurmak için saldırma, başıboş gezme ve idrarla işaretleme davranışları erkeklerde dişi köpeklerle göre çok daha yaygındır. Erkek kedilerde de idrarıyla işaretleme ve başıboş gezme, diğer kedilere karşı saldırı, dişilerden hatta kısırlaştırılmış erkek kedilerden bile çok daha yaygın olduğu görülmüştür [16].

Anormal davranışları alt seviyede tutmak isteyen kişilere dişi köpek ve kedi tavsiye edilmelidir. Ancak hayvan sahipleri genellikle erkek hayvanları tercih ederler. Hayvan sahipleri, dişilerin istenmeyen doğumlarını ya da masraflarının fazla olmasını istemedikleri için erkek hayvan isterler.

Kısırlaştırma erkek kedilerde anormal davranışları önemli ölçüde azalttığı gibi anormal davranış gösteren hayvanlarda da genellikle iyileşme sağladığı gözlenmiştir.

Erkek köpeklerin kısırlaştırılması ile genellikle başıboş gezinme önlenmiş veya azaltılmıştır. Ancak üstünlük kurma amaçlı saldırı, idrarla işaretleme ve seksüel aşım davranışları gibi olaylarda yalnızca %50-60 oranında azalma olduğu görülmüştür [11]. Bu sonuçlar erkek köpek yavrularının prenatal dönemde hormonal sirkülasyonun etkilenmesiyle olabileceğini düşündürmektedir [10]. Günümüzde üstünlük kurmak için saldırma eğilimi olan dişi köpeklerin de kısırlaştırılması önerilmektedir.

Sentetik prostagenler (megesterol ve medroksiprogesteron) birçok davranış bozukluğunun tedavisinde yararlı olmaktadır. Ayrıca bunlar, kısırlaştırılmış köpeklerde ve kedilerdeki idrar püskürtme sıklığını azaltabilmektedirler. Aynı zamanda bunların genellikle kısırlaştırmadan çok daha etkili olduğu ve köpeklerdeki üstünlük kurmak için yapılan saldırganlığın tedavisinde yararlı olduğu bildirilmektedir [17].

3. Yaş faktörü

Yaşamlarının 2-12 haftalık yaş periyodu köpekler ve kediler için çok kritik bir dönemdir. Bu dönemde yavruların karakter özelliği ve davranış kusurları ortaya çıkar. İnsanlarla yakın ilişkisi olmayan yavrularda kusurların fark edilmesi biraz daha zordur. Ev ortamında yetişen köpek yavrularının, köpek çiftliklerinde yetişen yavrulara göre insanlara daha fazla güvendikleri bildirilmiştir [20].

Bir köpek yavrusunun yeni insanlara ve eşyalara alışma eğilimi, yaklaşık 5 haftalık yaşta en güçlü olduğu yaştır [20]. Yaşın ilerlemesiyle birlikte bu eğilim azalmaktadır. 6-8 haftalık yaşta bir köpek yavrusu nispeten daha kolay bir şekilde geniş çaptaki uyarılara alışabilir. Ayrıca köpek yavruları bu dönemde çocuk ve bebeklerle yalnız bırakılmamalıdır. Aksi takdirde saldırı vakaları meydana gelebilir.

Annelerinden çok erken yaşta ayrılan köpek yavruları yetişkin olduklarında diğer köpeklerle olan ilişkilerinde sorun yaşamaktadırlar. Örnek olarak çiftleşmedeki sorunlar verilebilir.

Köpek ve kedi yavruları süttten kesim sonrası dönemde diğer hayvan türlerine alışmaya başlayabilirler. Bu sosyalleşme davranışlarının dezavantajları da vardır. Örnek olarak bir kedinin, yabancı ve saldırgan köpektan kaçmaması verilebilir.

4. Bakım ve barınak faktörü

Hayvan sahiplerinin hayvanlarıyla hatalı bir şekilde iletişim kurmaya çalışmaları, anormal davranışları artırmaktadır. Bu olay kedilerden daha çok köpeklerde görülmektedir. Kedilerin davranışı sahiplerinin davranışlarından çok daha az etkilenmektedir.

Hayvan sahipleri köpeklerini bebekleri yerine koyarak davranabilirler ve onların isteklerini ve arzularını yerine getirerek memnuniyet duyabilirler. Çoğu olayda bu tür ilişki her iki tarafı da memnun

etse de, bazı olaylarda da problemlere yol açabilmektedir. Örneğin eğer sahibi köpeğinin istediği kadar beslenmesine izin verirse bu şekilde aşırı beslenmesi sonucunda köpekte obesite gibi bazı risklere neden olabilmektedir [15].

Köpekler genel olarak araba yolculuğu sırasında huzursuzluk yaşarlar. Bu huzursuzluğu önlemek için araba yolculuğuna köpeklerin yavru iken alıştırılması gerekebilir. Bazı köpekler kalabalık caddelelere ya da trafiğe karşı da bir korku duyabilirler. Bu gibi durumlarda vücut bağışıklık sisteminin tamamlandığı 16 haftalık yaştan önce gerekli tedbirler alınmalıdır.

Yavru satın alınmasında, davranış bozukluklarına karşı alınabilecek en iyi tedbir optimum sosyal çevre koşullarında yetiştirilen köpek ya da kedi yavrusu satın almak olabilir. Bu yavrular iyi bir damızlıktan elde edilmiş ve 8-12 haftalık yaşta olmalıdır. Eğer daha küçükken alınırsa yine problem olabilir. Örneğin yavru 3 haftalık yaşta bir kulübeden ayrılmışsa evde günün büyük bir bölümünde sahipleriyle vakit geçirmek isteyecektir.

Sosyalleşme periyodunda yavruların maruz kaldığı travmatik olaylar da önemli davranış bozukluklarına neden olabilir. Ayrıca hayvan barınaklarından alınan köpeklerin yeni sahiplerine aşırı bir bağlılık gösterdiklerine dair kanıtların olduğu da bildirilmektedir [13].

5. Eğitim faktörü

Anormal davranışlar ya klasik yollarla ya da etki tepki şeklinde öğrenilir. Örneğin köpekler ve kedilerin dışkı ve idrarlarını evin içerisine yapmaları klasik biçimde öğreniş tarzıdır. Bir kedi odaya geçici olarak kapatılırsa idrarını halı üzerine yapabilir. Ancak bu olayın tekrarlaması ya halının yapısıyla ya da halı üzerindeki eski idrarın kokusuyla ilişkilidir.

Köpekler özellikle etki tepki yoluyla anormal davranışları öğrenmeye meyillidirler. Sürekli ve rahatsız eden hareketlerle (yiyecek için yalvarma, sahibinin eşyalarını ısırması ya da kaçırması) meşgul olan ya da hiperaktif olan bir köpeğin davranışı sahibi tarafından köpeğin dikkatini çekerek önlenbilir [12].

Yanlış davranışların öğrenilmesi yanlış şekilde ceza verilmesi sonucunda da olabilmektedir. Köpek

sahibi köpeğin ev içerisinde idrarını yaptığını fark etmesi üzerine ona ceza verebilir. Oysa köpek bu cezayı sahibi yanında idrar yaptığı için verildiğini sanabilmektedir. Dolayısıyla sahibi, dışarıda idrarını yapması için onu götürdüğünde ceza yememek için idrarını yapmaz ve eve döner dönmez sahibinden uzaklaşıp başka bir odada idrarını yapar. Bu yüzden etkileri tahmin edilemeyen cezaların mümkün olduğunca kullanılmaması gerekmektedir. Isırma eğilimi kontrol edilemeyen bir köpeğin sahibi, ziyaretçileri gelirken çıkardıkları sesi duyan ve kulaklarını dikleştiren köpeğini derhal çağırıp yanında oturmasını sağlamalıdır. Böylece bu olumsuz davranışın muhtemel kötü sonuçları bertaraf edilmiş olacaktır [12].

6. Stres ve benzeri faktörler

Stres faktörleri anormal davranışların oluşumunu artırmaktadır. Bu davranışları ısırma, yıkma, cansız objelere ve insanlara aşma isteği, kendine zarar verme, seslere karşı hızla atlama veya koşma şeklinde sıralamak mümkündür. Kedilerde stres sonucu en çok rastlanan anormal davranışlar kendine zarar verme ve idrarla işaretleme olduğu tespit edilmiştir.

Köpeklerde en önemli stres faktörlerinden biri ise sahiplerinden ayrı kalmalarıdır [13].

Köpek ve kedilere verilen cezalar tedirginliği artırabilir bu nedenle her 2 türde de strese neden olan cezaların verilmemesi gerekmektedir. Köpekler özellikle aynı davranıştan dolayı aynı anda hem cezalandırılmaları hem de ödüllendirilmeleri gibi zıtlıkların olmasından çok fazla etkilenmektedirler. Bu davranış hayvan sahibinin tutarsızlıklarından kaynaklanmış olabilir. Ayrıca hayvan sahipleri ile aile üyeleri arasındaki zıtlıklardan da kaynaklanabilir. Böyle durumlardaki çözüm şekli, mümkün olan yerlerde stres kaynaklarının elimine edilmesiyle yapılmaktadır [15].

Stres kaynağı ne olursa olsun hayvan söz konusu kaynağa sistematik bir şekilde alıştırılması da bir tedavi seçeneği olabilir. Örneğin bir köpek gök gürültülü ve fırtınalı havalarda korkuyorsa, kasetçalara kaydedilen bir gök gürültü sesi düşük frekansla o köpeğe dinletilir. Köpek düşük dozdaki uyarıya tolere edildikçe kademeli olarak uyarının dozu artırılır. Hayvan endişeli tavırlar gösteriyorsa bu durum uyarıların çok hızlı bir şekilde arttırıldığını göstermektedir. Böyle bir tedavi uygulaması da müm-

kündür. Ayrıca hayvanların korku uyarılarının en şiddetli versiyonuna maruz bırakılması da anormal davranışların artmasına sebep olabilir.

Anormal davranış gösteren hayvanlar için alınacak tedbirler

Avrupa dâhil bazı ülkelerde aşırı saldırganlık gibi insan ve diğer canlılara ciddi zararlar verebilen anormal davranışlar gösteren özellikle köpeklere karşı yasal önlemler mevcuttur [1]. Bu durumda olan hayvanlara eğitim ve ilaç tedavileri uygulandıktan sonra belirli güvenlik testlerinden geçirilmektedir. Kısmen tedaviye cevap verdiğinde istisnalar listesine alınabilir, aksi takdirde ötenazi uygulanabilir. İstisna listesine alınacak köpek kısırlaştırılmış ve işaretlenmiş olması gibi bazı koşullara bağlıdır. İstisna listesine alınan bu köpekler tasma ve ağızlık ile gezdirilmeli ve 3. şahıslara verebileceği muhtemel zararlara karşı sigorta edilmelidir.

1. Köpek

1.1. Saldırganlık

Saldırı amaçlı saldırganlık

Statü ilişkili saldırı: Saldırganlık davranışı aile fertlerine karşı gerçekleşirse, köpeğin kendini aileden güçlü ve üstün olduğuna inanmasından kaynaklanabilir. Bu davranışın önlenmesi köpek sahibinin kendi dominant yapısını kurmasına bağlıdır. Bu amaca yönelik bir kaç hafta megesterol gibi sakinleştirici ilaç uygulanması, köpeğin üzerinde dominantlık kurulmasına yardımcı olmaktadır. Aile dışındaki insanlara saldırganlıkta da (ziyaretçiler, postacı, komşular) genellikle aile üyelerinden daha dominant olan köpeklerde rastlanmaktadır. Bu dominantlıkta da saldırmaya yol açan uyarılara karşı sistematik duyarsızlaştırma metodundaki gibi davranılmalıdır.

Aynı zamanda hayvan sahipleri, hayvanın dominantlık rolünü kendisinin oluşturması için köpeklerle nasıl iletişim kurulacağını öğrenmeli ve uygun olmayan davranışlarını da düzeltebilmelidir.

Köpeklerdeki saldırganlık davranışı bazen çok ciddi ve istenmeyen sonuçlar doğurabilmektedir. Köpekler koyunlara, kedilere, bisikletlere, arada sırada da bebeklere saldırebilmektedirler. Köpek-

lerin çocuklara ve bebeklere saldırmaması tehlikeli ve kabul edilemez bir davranıştır. Bu gibi davranışlar özel eğitimlerle (örneğin çağrıldığı zaman gelmesi) kontrol altına alınabilmektedir [12].

Köpeklerde saldırganlık aynı evde birlikte yaşadığı köpeklere karşı olabildiği gibi farklı evlerdeki köpeklere de karşı olabilmektedir. İki ya da daha fazla köpeğin aynı evde tutulmasında olabilecek saldırganlığın nedeni üstünlük kurma mücadelesidir. Bu durumda aile bireyleri hangi köpeğin dominant olduğuna karar vermeli ve o şekilde davranmalıdır.

Gezdirme sırasında karşılaşılan yabancı bir köpeğe karşı saldırganlık davranışının karşı köpeğin davranışının kontrol edilememesi nedeniyle önlenmesi daha da zordur.

Erkekler arası saldırganlık (intermale): Köpekler arası saldırganlık davranışı çoğunlukla erkekler arasında meydana gelir. Bu tip saldırıların önlenmesi için küçüklükten beri beraber olanlar dışında erkekleri ayrı bölmelere koymak gerekir. Ayrıca kısırlaştırma, itaat eğitimi ve hormon uygulaması da faydalı sonuçlar verebilir [6, 11].

Av güdülü saldırı (predatory): Bazı araştırmalar bu davranışın kontrol altına alınmasında yalnızca hareket kısıtlaması değil bununla birlikte itaat eğitimi, kısırlaştırma ve progesterin uygulaması ile vakaların %93'ünde başarı sağlandığı bildirilmiştir [6].

İdiopatik öfke saldırısı (idiopathic rage): Bu tip davranış gösteren köpekler özel testlere tabi tutulmakta, özel eğitim ve gerekirse ilaç tedavisi kullanılarak düzeltilmeye çalışılmaktadır [5, 9]. Bu davranışın önlenmesi oldukça zordur ve yapılan bir araştırmada ötenazi tavsiye edilmektedir [6].

Savunma amaçlı saldırganlık

Korku kaynaklı saldırı (fear-induced): Hayvanın korkularına karşı sistematik duyarsızlaştırma yapılması önemlidir [6, 19].

Ağrı nedenli saldırı (pain induced): Genellikle tedavi sırasında oluşabileceğinden tedaviye başlamadan ağrı oluşturabilecek uygulamalardan önce gerekli tedbirlerin alınması önemlidir [19].

Alan korumaya yönelik saldırı (territorial): Köpekler tarafından işaretlenmiş alanların kolayca görülebilen yerine uyarı levhaları asmak gerekir.

Köpeklere itaat eğitiminin verilmesi, kısıtlama ve kısırlaştırma tedavide oldukça fayda sağlamaktadır [6, 11].

İçgüdüsel saldırı (maternal): Doğum yapmış köpekler özellikle çocukların kolay erişilmeyecek yerlere inşa edilmelidir [11].

1.2. Çevreye zarar verici davranışlar

Bu tip davranışları önlemek için aşırı ve dengesiz sevgi ve ilgiden kaçınılmalıdır. Ayrıca daha önce terk edilerek yalnız bırakılan köpekleri tedavi etmek ve eğitmek gerekmektedir.

Bu tip davranışlara meyilli olan köpeklerin bu davranışları yapmasını tetikleyen uzun süreli ayrılıklara maruz bırakmaması bir çözüm yolu olabilir. Uzun süreli ayrılıklar kaçınılmaz ise köpeğe tranquilizan (sakinleştirici) türü ilaçların yapılması yararlıdır. Bu konuda megesterol kullanımı faydalı bir alternatif seçenek olarak dominantlığı ya da aşırı aktiviteleri azaltmak amacıyla kullanılması önerilmektedir [13].

1.3. Kaprofaji

Kaprofaji'nin önlenmesinde hayvanlara düzenli egzersizlerin yaptırılması ve tuvalet ihtiyaçlarının giderilmesi için sahibinin gözetiminde dışarıya çıkartılması gereklidir. Ayrıca bu davranışa meyilli köpekler dışkılarını yaptıklarında henüz dışkıya yönelme fırsatı bulmadan örneğin ödül maması verilirip dikkatleri mamaya çekilmeli ve bu arada dışkı ortamdan uzaklaştırılmalıdır [19]. Ayrıca ortamda bulunan dışkının apomorfın gibi emetik (kusturucu) bir ilaçla karıştırılması ve böylece köpek tarafından yenilmesi durumunda mide bulantısı meydana geldiği için birkaç deneme sonunda da köpeğin bu davranışı bırakması başka bir seçenek olarak bildirilmiştir [7].

2. Kedi

2.1. Belirlenen yer dışına işeme veya dışkılama

Belirlenen yer dışına işeme ve dışkılamada öncelikle sorunun kaynağı araştırılmalıdır. Bu anormal davranışın sebebi çoğu kez yaşlılık ve sağlık sorunları olabilir. Eğer sorun bunlardan kaynaklanıyorsa öncelikli olarak bir veteriner hekimin yardımına başvurulur. Ayrıca tuvalet kabının düzenli temizliğine dikkat edilmelidir. Stres oluşturan bir durum

varsa stresin kaynağının ortadan kaldırılması da olumlu sonuçlar verebilmektedir [21].

2.2. İdrarla işaretleme

Kedi, normal bir dışkı kutusu varlığında başka yerlere işeme/dışkılama davranışı gösterdiğinde bu bölgelere yemek kabı yerleştirmek caydırıcı olabilir. Çünkü kediler yeme ile işeme/dışkılama alanlarının farklı olmasını tercih ederler. Alternatif olarak idrar püskürttüğü alanın alüminyum folyo ile kaplanması da yararlı olabilmektedir. İstenmeyen yerlerde oluşan idrar ve kokuları koku gidericiler kullanılarak mümkün olduğu kadar giderilmelidir. Ancak keskin kokulu dezenfektan kullanılmasından kaçınılmalıdır. Çünkü bu koku kedinin tekrar aynı noktaya gelmesine yol açabilmektedir.

Ayrıca böyle olaylarda sentetik prostagenlerin kullanılmasından olumlu sonuçlar alındığı bildirilmiştir [17].

2.3. Yün (kumaş) emme

Bu anormal davranışın tedavisinde kedi için ilgi gösterdiği hiçbir materyali içermeyen bir yer temin edilmesi önemlidir. Böyle bir yerin temin edilemediği durumlarda, kedinin hedef olarak seçtiği materyalin üzerine piyasada ticari olarak satılan tadı acı olan spreyler sıkılabilir. Kedinin çiğnemesi için alternatif olarak, kedi çimi veya kedilere uygun çiğneme materyali verilebilir. Ayrıca katı mamaya yumuşak mama karıştırmak, yuvarlandığında içinden ödül mamaları düşen oyun toplarını kullanmak ve besinlerdeki lif oranını arttırmak gibi farklı alternatiflerin de tedaviye yararlı olduğu bildirilmiştir [19].

2.4. Saldırganlık

Kediler de daha az rastlanan bu davranış için bir tedavi metodu da kedinin ilgisini çeken başka bir uyarı materyali sağlanarak davranışların çok daha kabul edilebilir kanallara yönlendirilmesidir. Örneğin kedilere çok daha çekici objeler sağlanarak mobilyalara zarar vermesi önlenir. Kedilerin kuşlara ve kemiricilere karşı olan öldürücü saldırılarının değiştirilmesi kolay değildir. İnsanlara karşı saldırıları ise oyun amaçlı şeklinde olursa, kediyi başka oyuncaklara yönlendirerek önlenmesi daha kolay olabilmektedir.

Ayrıca çoğu saldırganlık davranışını çözmek için kısırlaştırma da iyi bir yöntemdir [21].

Sonuç

Çağdaş hayatta insanların vazgeçilmez iki pet hayvanı olarak köpek ve kediler iç içe yaşadıkları insan hayatına birçok olumlu katkılar sağladıkları gibi olumsuz yönleri de ortaya çıkmıştır. Bu olumsuzlukların önemli bir bölümü ise anormal davranışlar sonucu oluşmaktadır. Bu derlemede köpek ve kedilerde önemli bazı anormal davranışlara değinilerek, muhtemel sebepleri ile eğitim ve ilaç yardımı gibi farklı çözüm önerileri sunulmuştur.

Ayrıca hayvan sahiplerine düşen görevler ile hayvan alırken dikkat edilecek hususlar ve öneriler sunulurken köpek ve kedi sahipleri, veteriner hekim ve araştırmacılar için yardımcı bir kaynak olabilecektir.

Kaynaklar

1. **Anonim** (2014): Erişim <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5199.html> Erişim Tarihi: 12.03.2014.
2. **Atasoy F, Kanlı O** (2004): Türk Çoban Köpeği Kangal. Medisan Yayın Serisi-58. ISBN: 975-7774-55-3. Birinci Baskı. Ankara.
3. **Beaver BV** (1983): Clinical classification of canine aggression. Appl. Anim. Ethol., 10:35-43.
4. **Blackshaw JK** (1985): Human and animal inter-relationships. Review series: 4. Behavioural problems of dogs: Part II. Aust. Vet. Pract., 15: 114-118.
5. **Blackshaw JK** (1987): Behavioural problems of dogs-some case study. Aust. Vet. Pract., 17: 132-135.
6. **Blackshaw JK** (1991): An overview of types of aggressive behaviour in dogs and methods of treatments. Appl. Anim. Behav. Sci. 30, 351-361.
7. **Bowen J, Heath S** (2005): Behaviour Problems in Small Animals: Practical Advice For The Veterinary Team. Elsevier Limited
8. **Hart BL** (1980): Canine behaviour. Veterinary Practice, Publ. Co., Santa Barbara, CA, p.51.
9. **Hart BL, Hart LA** (1985): Canine and feline behavioural therapy. Lea and Febiger, Philadelphia, PA, pp. 47, 188-193.
10. **Hart BL, Ladewing J** (1979): Serum testosterone of neonatal male and female dogs. Biol. Reprod., 21, 289
11. **Hopkins SG, Schubert TA, Hart BL** (1976): Castration of adult male dogs: Effect on roaming, aggression, urine marking and mounting. J. Am. Vet. Med. Assoc. 168, 1108
12. **Haupt KA** (1979): Aggression in dogs. The compendium on continuing education for the small animal practitioner, 1. 123-128

13. **McCrave EA, Voith VL** (1986): Correlates of separation anxiety in the dog. Paper given at Delta Society International Conference, Boston.
14. **Murphree OD, Dykman RA, Peters E** (1967): Genetically determined abnormal behaviour in dogs; Result of behavioural tests. *Conditioned Reflex.*, 2, 199-205.
15. **O'Farrell V** (1987): Owner attitudes and dog behaviour problems. *J. Small Anim. Pract.*, 28, 1037-1045.
16. **O'Farrell V** (1989): Problem Dog: Behaviour and Misbehaviour, Methuen, London.
17. **O'Farrell V** (1990): Behavioural problems in companion animals, in *Managing The Behaviour of Animals*, chapter: 8, Chapman and Hall, first ed. London.
18. **Poyraz Ö** (2001): Evcil Hayvanlarda Davranış Bilgisi, Yüksek Lisans ders notları, ANKARA
19. **Saldırgı Y** (2013): Hayvanlarda Davranış Bozuklukları (Ünite 5) s: 88-106. Hayvan Davranışları ve Refahı Kitabı. Ed: Salmanlıgil V, Ünal N. 2. Baskı, ISBN 978-975-06-1006-6, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, Eskişehir, Türkiye.
20. **Scott JP, Fuller JL** (1965): Genetics and the Social Behaviour of the dog, University of Chicago Press, Chicago.
21. **Tepeli, C** (2007): Pet Hayvanlarında Görülen Davranış Bozukluklarının Giderilmesi. Ev ve Süs Hayvanları Satan İş Yeri Sahipleri ve Yerel Hayvan Koruma Görevlileri Eğitim Semineri. Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya, 26-44. 2007
22. **Tuber DS, Hothersall D, Voith VL** (1974): Clinical animal behaviour: a modest proposal. *Am. Psychol.*, 29, 762-766
23. **Wilbur RH** (1976): Pet ownership and animal control, social and psychological attitudes. 1975 report to National conference on Dog and Cat Control, Denver, Colorado.